

Eva Malatincová, Dora Kulová

EDÍCIA
OSOBNOST

Anna Hrušovská

Marta
Friedrich von Flotow: *Marta*
Volksoper Wien 1939/1940

1. Život a kariéra Anny Hrušovskej

Narodila sa 7. januára 1912 v Budapešti, v rodine významných slovenských evanjelických intelektuálov. Do roku 1922 vyrastala v Martine. Jej starým otcom bol politik, básnik a publicista Viliam Pauliny-Tóth, strýkom spisovateľ Ján Hrušovský. Otcova sestra, krstná mama Anny Hrušovskej, bola nevestou spisovateľky Eleny Maróthy-Soltésovej. Keďže skoro ovdoveľa a nemala vlastné deti, zahrňovala Annu všetkou pozornosťou a láskou. Tá neskôr z vďačnosti pomenovala po nej prvorodenú dcéru Dlgou.

Matka Anny Hrušovskej sa volala Anna, rodená Viestová. Strýkovia z matkinej strany boli významnými osobnosťami histórie nášho národa – Rudolf Viest bol československým generálom, vrchným veliteľom povstaleckej armády SNP, Ing. Ivan Viest popredným železničným odborníkom.¹ Otec Viliam Hrušovský bol riaditeľom Tatraban-ky – človekom rozhladeným a mimoriadne vzdelaným aj v oblasti hudby. Hudobnej verejnosti je známy tiež bratranec Anny Hrušovskej z otcovej strany, hudobný skladateľ Ivan Hrušovský. Anna Hrušovská mala dvoch bratov, s ktorými ju spájal veľmi pekný vzťah. Mladší brat Ivan zomrel v Slovenskom národnom povstaní v roku 1944 a je pochovaný v spoločnom hrobe s francúzskymi partizánmi na vršku Zvonica pri Strečne. Starší brat Mojmir býval v susednom byte na Lermontovovej ulici v Bratislave.

V roku 1922 sa rodina presťahovala do Bratislavy na Lermontovovu ulicu v centre mesta do krásneho päťizbového bytu. (Po roku 1948 k nim štát nasťahoval ďalšiu rodinu, napriek tomu, že byt obývali tri generácie, vrátane otca na vozičku. Bolo to gesto vládnucej robotníckej triedy voči nevďačnej Intelligencii.)

¹ Ivan Viest sa narodil 23. októbra 1882 v Revúci, študoval na Evanjelickom lýceu v Kežmarku, neskôr na Vysokej škole technickej v Budapešti. Od roku 1907 bol zamestnaný ako konštruktér a projektant lokomotív v uhorských štátnych železničiach. Po roku 1918 až do dôchodku pôsobil v službách československých štátnych železníc, pričom v rokoch 1933 – 1936 bol ich riaditeľom. Od roku 1940 bol prednostom prezidia Ministerstva dopravy. Bol účastníkom SNP poverený vedením železničnej služby na povstaleckom území, neskôr na oslobodenom území. Po vojne sa zapojil do rekonštrukčných prác vojnou zničených železníc a mal zásluhy aj na elektrifikácii železníc. V roku 1919 zoslal prvý maďarsko-nemecko-slovenský železničný slovník potrebný pre unifikáciu železničnej služby. Spolupracoval na veľkom *Technickom náučnom slovníku*. Prádlol sa na založení Vysokej školy technickej v Bratislave, kde bol členom skúšobnej komisie. Zomrel v roku 1963 v Bratislave.

V Bratislave Anna Hrušovská vychodila meštianku a v štúdiu pokračovala na Obchodnej akadémii. Súčasne navštevovala hodiny klavírnej hry na Hudobnej a dramatickej akadémii v Bratislave u Anny Kafendovej. Od malička prejavovala talent pre spev a tanec. Na obchodnej škole nebolo podujatia, na ktorom by nevystúpila, na školských plesoch platila za vychýrenú tanečnicu. Po skončení Obchodnej akadémie nastúpila do pracovného pomeru v Tatrabanke. Otec ako vzdelaný a hudobne rozhradený človek s vysokými nárokmi na spev si totiž neprial, aby sa mu venovala profesionálne, študovala teda súkromne.

1.1. ŠTÚDIUM SPEVU

Prvým učiteľom spevu Anny Hrušovskej bol **Josef Egem** (1874 - 1939), český huslista, spevák, skladateľ a pedagóg. Po aktívnej speváckej kariére² sa v roku 1921 stal pedagógom spevu na novozaloženej Hudobnej a dramatickej akadémii pre Slovensko. Pôsobil tu až do násilného vysídlenia do Čiech po vzniku Slovenskej republiky v roku 1939. Podľa spomienok Anny Hrušovskej sa povrávalo, že ho vysídlili na základe udania. Zrejme niekomu z kolegov prekážali jeho pedagogické úspechy. Isté je, že sklamanie i odchod zo Slovenska ho zdravotne ťažko poznačili a krátko po presídlení zomrel.

Josef Egem je považovaný za zakladateľa slovenskej vokálnej pedagogiky, vychoval prvú generáciu operných spevákov. Ako pedagóg kladol dôraz na všeobecnú inteligenciu, muzikalitu, hlasový materiál, technickú dokonalosť vychádzajúcu z individuálnych schopností adeptov spevu. Jeho metodika sa zakladala na dôslednej dychovej technike, zrozumiteľnosti spievaného slova a hudobnom frázovaní.

Anna Hrušovská k nemu chodila na hodiny spevu tri roky (1932 - 1935) popri práci v Tatrabanke. Ani rešpekt voči otcovi jej nezabránil spievať. O tom, že na hodinách s Josefom Egemom sa jej darilo, svedčí rad koncertov absolvovaných po celom Slovensku s partnermi ako Janko Blaho, Karel Zavřel, Arnold Fiedl. Koncerty dirigoval profesor Miloš Ruppeltd. Odborná kritika si všímala úspechy talentovanej speváčky a upozorňovala na vychádzajúcu hviezdu - Anču Hrušovskú, ako ju všetci volali. Napriek dcériným úspechom otec na žiadny z koncertov neprišiel. Pod vedením Josefa Egema si najprv vypracovala repertoár lyrického sopránu, až neskôr profesor Egem

² Josef Egem pôsobil ako sólista opery v Brne, Mannoheime, Rige a v Berlíne; bol žiakom významného nemeckého pedagóga, pokračovateľa tradície talianskeho pedagóga Augustä Hlerta.

objavil jej veľký rozsah v trojčiarkevej oktáve. Tým sa Annie Hrušovskej otvoril repertoár koloratúrneho sopránu, ktorý spievala počas celej aktívnej kariéry.

Po jednom z úspešných recitálov získala Anna Hrušovská ročné štátne štipendium na Neues Wiener Konservatorium (1935 - 1936), kde študovala spev u Kammersängerin **Augustiny Gall**. Od nej sa naučila vedomej práci s dychom (appoggio) a získala s tým súvisiace hlasovo-technické návyky. Počas štúdia vo Viedni našťudovala Offenbachovu Olympiu a Antoniu, Mozartovu Kráľovnú noci a Delibesovu Lakmë. Štúdium ukončila štátnou skúškou v roku 1936.

Počas ústeckého angažmánu cestovala na hodiny spevu do Prahy za **Ruženou Herlingerovou**³, ktorá pokračovala v belcantovom vedení Hrušovskej hlasu a pracovala na zdokonalení jej koloratúrnej techniky.

Neskôr ako sólistka viedenskej Volksoper brala lekcie spevu u Kammersängerin **Rosy Merker**. Svoje hlasovo-technické schopnosti tiež doplnila o ušachtilé frázovanie a muzikovanie, získané spoluprácou s vynikajúcimi dirigentmi a korepetitormi.

Ako vidno, Anna Hrušovská mala šťastie na dobrých pedagógoch spevu. Všetci boli zástancami metodiky založenej na vhodnom zvukovom ideáli, na ľahkej voľnej tvorbe tónu a rovnakom princípe dychovej podpory. Korene hlasovej techniky Anny Hrušovskej siahajú až do čias, keď sa spev nedelil na operný a neoperný, keďže opera či muzikál neexistovali. Spev ako kultivovaný hlasový prejav sa na vysokej úrovni rozvíjal od čias renesancie v dómskych speváckych školách v Taliansku a Flandersku a neskôr, vznikom opery v 17. storočí, ho rozvinuli a k dokonalosti dovedli kastrátske spevácke školy. Táto línia krásneho spevu - belcanta, ako ho s nostalgiou pomenovali v 19. storočí - sa zachovala vďaka umeleckému a pedagogickému pôsobeniu kastrátov v celej Európe. Pre našu kultúru má význam blízkosť Viedne, ktorá bola v 18. storočí významným hudobným centrom. Tiež podliehala estetike talianskej opery a hostila významných kastrátov - spevákov i pedagógoch. Historický odkaz, tzv. „zlaté pravidlá“ kastrátskej školy, boli a stále sú aktuálnym zdrojom vokálnej pedagogiky.

³ Ružena Herlingerová získala odborné vzdelanie vo Viedni a v Berlíne. Od svojich dvadsiatich troch rokov vystupovala verejne vo Viedni, kde sa zblížila so skupinou Schönbergových žiakov a špecializovala sa na modernú piesňovú tvorbu. Alban Berg pre ňu napísal kantátu *Der Weir*. Priateľsky i umelecky sa stýkala s Oskarom Nedbalom a s Emou Destinovou. V roku 1935 sa presídlila s manželom do Prahy, kde sa po jeho smrti venovala vyučovaniu spevu.

1.2. SPEVÁČKA KARIÉRA

Po ukončení viedenského štúdia sa verejné vystupovanie Anny Hrušovskej zintenzívnilo a kariéra nadobudla profesionálne dimenzie. V jej začiatkoch, v roku 1936, slovenská tlač písala: „Operný súbor SND zahrá Offenbachovu operu Hoffmannove poviedky, v ktorej ako hosť vystúpi v úlohe Olympie a Antonie nadaná slovenská umelkyňa Anča Hrušovská, známa už našej verejnosti z koncertov a rádia. Toho času je jednou z najlepších žiačok viedenskej opernej školy a možno očakávať, že v krátkom čase budeme mať v nej speváčku dobrých kvalít.“⁴

„V úlohách Olympie a Antonie vystúpila A. Hrušovská, dobre nám známa už z vystúpení v rozhlase i na koncertnom pódiu. Operný debut nádejnej adeptky milo prekvapil istotou a ľahkosťou, s ktorými jej jasný, ľahodný, do výšok hravo stúpajúci a pekne nosný soprán zmohol technicky vysoko náročný part Olympie; muzikálna pružnosť v úlohe Antonie, k tomu i oduševnený výraz v oboch postavách, nerozpačitosť hereckého prejavu – to všetko oprávňuje ku krásnym nádejam v ďalší vývoj nadanej debutantky.“⁵

Ústí nad Labem

No hoci kritika po Hrušovskej vystúpení na I. európskom festivale komornej hudby v Trenčianskych Tepličiach v roku 1937 usúdila, že „SND by malo dať Anči Hrušovskej viac príležitostí vystupovať“⁶, členkou operného súboru SND sa nestala. Namiesto toho absolvovala konkurz a získala prvé sólistické angažmán v Ústí nad Labem, ktoré bolo v tom čase nemeckým divadlom. V sezónach 1936/1937 a 1937/1938 tu spievala Konstanzu z Mozartovho *Únosu zo serailu*, Rosinu z Rossiniho *Barbiera zo Sevilly*, Violettu z Verdiho *Traviaty* i Cudziu kňažnú z Dvořákovy *Rusalky*. Počas ústeckého angažmán Anna Hrušovská pravidelne hosťovala v Bratislave ako Rosina, Violetta a Gilda (*Rigoletto*). Ak porovnáme nemecké a slovenské kritiky, vidíme v nich odlišnosti v pohľade na výkon speváčky. Zatiaľ čo nemecká tlač sa o nej vyjadruje v superlatívoch, slovenská kritika konštatuje snahu o pokrok. Ziaľ, zdá sa, že rozdielnosť názoru nevyplývala z väčších umeleckých nárokov na speváčku interpretáciu na Slovensku, ale z pravdy, že doma nie je nikto prorokom. Akoby sa slovenskí recenzenti zdráhali uveriť vlastným ušiam:

⁴ Hoffmannove poviedky s A. Hrušovskou. In *Národné noviny*, 24. 3. 1936.

⁵ Z opery Slovenského národného divadla. In *Slovenský denník*, 26. 3. 1936.

⁶ i h. V sobotňajšom predstavení. In *Slovenský denník*, 21. 3. 1936.

„Anča Hrušovská už niekoľko rokov účinkuje a stretáva sa vždy s úspechmi. Oproti minulej jej interpretácii Gildy v *Rigolette* bol terajší jej výkon technicky omnoho dokonalejší. Hlas jej spevnel a zdokonalil sa a hoci citovo bolo terajšie podanie ešte nie úplne presvedčivé a vedené zatiaľ viac snahou o najlepšie a najpresnejšie technické vypracovanie, je už vopred isté, že pri ďalšej intenzívnej práci vyzreje jej umenie v krátkom čase aj po stránke citovej.“⁷

„Odvtedy, ako sme sa podrobnejšie zapodievali s jej technikou, podarilo sa jej dostať dnes už celý hlasový rozsah, a nielen stredný register, na tvrdé podnebie, teda celkom vpred na pery, a aj takzv. koloratúrne výšky, ktoré spieva dnes už hlasovým (zrejme hlavovým, poznámka E. M.) registrom, znejúcim vždy plne a nie stiesnene, čo je znakom úplného uvoľnenia hovoridiel. Prekáža nám u nej jedine ešte tvorenie príširokého ‚e‘, ktoré zneje trochu matnejšie, ako ostatné hlásky, a že vokál ‚a‘ uteká jej niekedy na makké podnebie.“⁸

Obdivovateľkou Anny Hrušovskej bola Margita Figuli, ktorá jej venovala vlcero článok.

„Táto graciózna, pekná mladá Slovenka je od prírody obdarená skvelými darmi. Má nesporné herecké talent a krásny ohybný, mladý a jasavý hlas. Anča Hrušovská zaspievala a zahrála hudobne a herecky ťažkú úlohu *Traviaty* priamo majstrovsky. Hrušovská nebude dlho účinkovať v Ústí nad Labem, lebo talenty jej rozmerov nie sú ani na svetových javiskách časté. V Karlových Varoch splevala mladá speváčka, ktorej meno bude mať v krátkom čase svetový chýr. Koloratúra Anny Hrušovskej čistotou a technikou vyhovuje každému nároku, škály sú plynulé, staccata precízne a výška skvelá. Popri tom má pekný a temperamentný zjav, čo sa k hravosti koloratúrneho spevu výborne hodí. Hrušovská Rosinu zaspievala bravúrne a s brilantnou muzikálnosťou. Svojou roztomilou koketnosťou, šarmantným zjavom, skvelým hlasom zriedkavo vyrovnaným vo všetkých polohách, poskytuje Hrušovská podobný zážitok, ako Erna Sacková.“⁹

Aj *Nordböhmsche Tagblatt* z roku 1938 vyzdvihuje Annu Hrušovskú vo všetkých predstaveniach Rossiniho *Barbiera zo Sevilly*.

Viedeň

V roku 1938 Anna Hrušovská opúšťa Ústí nad Labem a stáva sa sólistkou znovuotvorenej Volksoper vo Viedni. Dôvodom odchodu z Ústí bol rozchod s veľkou láskou – nemeckým dirigentom Thomasom Mayerom. Ber-

⁷ z h. Z kultúrneho života: Irája hosť a vo Verdiho *Rigolette*. In *Národné noviny*, 1937.

⁸ STRELEC, J. Päť tučien komornej hudby. In *Gardista*, 11. 8. 1943.

⁹ FIGULI, M. O Anči Hrušovskej. In *Denica*, 1939, č. 11.